

Bijlage 1: Adviezen Klankbordgroep

INHOUDSOPGAVE:

- Inleiding
- Advies Wonen
- Advies Voorzieningen en Ontmoeten
- Advies Energie en Duurzaamheid
- Advies Veiligheid
- Advies Groen en Natuur

Inleiding

Vanwege de ontwikkelingen die momenteel spelen in Wolfheze, waaronder de herontwikkeling van het Pro Persona terrein, is er door de gemeente samen met de inwoners van Wolfheze en belanghebbenden een participatietraject gestart.

Om ideeën over het toekomstbeeld van Wolfheze te ontwikkelen en te spiegelen is er een klankbordgroep opgericht. De animo was groot: 34 mensen meldden zich aan. Gezien de omvang is besloten om 6 werkgroepen te formeren die 1 van de volgende thema's vertegenwoordigen:

- Wonen;
- Voorzieningen en ontmoeten;
- Duurzaamheid en Energie;
- Veiligheid;
- Mobiliteit en verkeer;
- Groen en natuur.

Alle werkgroepen samen noemen we de klankbordgroep. Met de klankbordgroep vonden meerdere overleggen plaats waarin de opgehaalde informatie en dilemma's zijn besproken. Ook zijn de werkgroepen zelf aan de slag gegaan en hebben zij bijeenkomsten georganiseerd zoals locatiebezoeken, enquête onder passanten, e.d.

In dit document vindt u de adviezen van de verschillende werkgroepen terug. Naast het advies van iedere werkgroep hebben sommige werkgroepen zichzelf ook vragen gesteld. Zo kijkt bijvoorbeeld de werkgroep voorzieningen naar mogelijkheden om bepaalde voorzieningen haalbaar te maken door nieuwe financierings- en organisatiestructuren. Ook zijn de verslagen hiervan toegevoegd per thema.

De resultaten van dit participatietraject zijn geanalyseerd en heeft samen met de analyse van het stedenbouwkundige team en beleidsmakers geleid tot de basis van de Dorpsvisie voor Wolfheze.

Wonen

Wonen - Advies

VERSLAG KLANKBORDGROEP WONEN WOLFHEZE EEN AANZET TOT BELEID

Dit rapport is de uitkomst van de bijeenkomsten in het Fletcher Hotel van 8 en 29 maart 2023, de bijeenkomst op het Gemeentehuis Renkum op 3 april 2023 en de vergaderingen van de Klankbordgroep Wonen in De Heerlijkheid in Wolfheze op 8, 22 april en 5 mei 2023. Concentratie van de gedachten is logischerwijze op Pro Persona (*vanuit de afspraken met de woondeal met de gemeente Renkum, 75% betaalbaar en 25% vrije sector*) maar ook een toekomstige mogelijke ontwikkeling (kleine schaal) van het terrein van het voormalige tuincentrum Wolfhezerweg 104 ("Davidse") en de mogelijke verplaatsing basisschool, is meegenomen.

Het **grondprincipe** en algemeen uitgangspunt van de benadering is: **Natuur, Rust, Ruimte, Ontmoeting, met respect voor de bestaande park- en bosstructuur en collectief groen.**

Naar deze kernpunten refereren de conclusies en aanbevelingen in dit rapport:

1. Uitgangspunt is het ontwerp van een landschappelijk park en bos gebied dat als raamwerk dient voor het projecteren van huizen en gebouwen. De nadruk moet liggen op de **inpasbaarheid** van de toekomstige bebouwing in de bestaande landschappelijke structuur. Het bouwproject zal gefaseerd worden uitgevoerd, waarbij de invulling van het gebied start vanuit het bestaande dorpshart.
2. Hierin is een nodige **variatie in diverse bouwvormen** in architectuur en grootte van woonruimte duidelijk gewenst en door de mogelijkheid van een relatief lage dichtheid wordt een "Vinex uitstraling" voorkomen. Gelaagd bouwen heeft ook zeker een plaats in de woonvormen maar zouden niet meer dan 3 of 4 verdiepingen dienen te hebben, . Randvoorwaarde is, dat het gebouw niet boven de naastgelegen boomtoppen uitsteekt

3. Uit de enquête van de gemeente blijkt dat starters een duidelijke voorkeur voor eengezinswoningen en tiny-houses hebben. Voor starters is de betaalbaarheid van de woningen een aandachtspunt. Ouderen zijn geïnteresseerd in appartementen of gelijkvloerse woningen.
4. De architectuur van de huizen in de vrije sector moet het park/bos gevoel versterken. Ook clusterwoningen is een optie. Kavelgrootte in dit segment ca. 400 m², geen afrasteringen.
5. Het park/bos karakter is belangrijk met overwegend openbaar groen. Afhankelijk van de ligging (gemeenschappelijke) tuintjes plannen.
6. Het concept van **doorstroming** moet een duidelijke invulling krijgen. Doorstroming van ouderen in onze gemeente is een duidelijk probleem. Te veel ouderen in te grote woningen die graag gepaster willen gaan wonen. Daar het hier kleine vaak maximaal 2 persoonshuishoudens betreft gaat het hier om kleinere wooneenheden en gedacht kan worden aan 70 tot 100 m² woonoppervlakte. Ruime balkons moeten overwogen worden bij gelaagde bouw.
7. In de context van bovenstaand punt 4 aandacht voor huisvesting en mogelijkheid tot gepaste hulp voor **oudere zorgbehoeftigen** in wellicht een bestaand gebouw. (samenwerking met Pro Persona?)
8. Naast de ouderen met hun kleine huishoudens, ruimte voor **starters** huishoudens en **alleenstaanden**. Ook hier is behoefte aan kleinere wooneenheden. Hier geldt eigenlijk hetzelfde als voor de senioren. **Kleiner bouwen** is goedkoper dus betaalbaarder, energie zuiniger en verduurzaming kan gemakkelijker gerealiseerd worden.
Zo mogelijk gecombineerd met een woon-zorg-centrum waar ook ruimte is voor ontmoeten.
9. Het is belangrijk de verschillende woningtypen en doelgroepen ruimtelijk te mixen. Ook in appartementen zowel aan ouderen als jongeren plaats

bieden. Voor de vitaliteit van het dorp belangrijk om de zogenaamde Millennials mensen van 25-40 jr. en mogelijk ook generatie Z geboren na 2000 naar ons Dorp te trekken met voor hun gewenste huisvesting.

10. Er moet plaats zijn voor **Collectieve Woonvormen** waarbij centrale faciliteiten (b.v. collectief groen) een plaats hebben. Mogelijk zijn de bestaande **gebouwen van architectonische waarde** te integreren in het bouwplan en als collectieve woonvorm te exploiteren. Ook een combinatie met voorzieningen (b.v. atelier, expositieruimte) is mogelijk.
11. Het unieke van deze omgeving geeft ook de mogelijkheid voor tiny houses dit in combinatie met een tuin of voedsel bos. Exploitatie als collectieve woonvorm.
12. Bij alle bouw zal het gebruik van **duurzame en natuurlijke materialen** voorop dienen te staan. **Energieneutraal** bouwen is een voorwaarde. Daarnaast de mogelijkheid tot **regenopvang** en gemeenschappelijke **opslag van energie** onderzoeken, te denken valt aan een geluidswal bij de A-50 die is voorzien van zonnepanelen en zo ook de opslag van de niet verbruikte opgewekte stroom afkomstig van de daken overdag.
13. Aandacht voor de mogelijkheid tot **“zichtluw” parkeren** van auto's. Parkeergarages onder appartementen en parkeerterreinen in de omgeving van de ontsluitingswegen.
14. Als een voorlopige oplossing, mogelijkheid voor een klein percentage **flexwoningen** voor beperkte duur om de onmiddellijke en dringende behoefte aan woonruimte te verlichten.
15. Gezien het eerder aangegeven grondprincipe moet de bebouwing niet resulteren in een typisch forensendorp en aandacht zal geschonken moeten worden aan de mogelijkheid tot zekere **voorrang voor de huidige inwoners van Wolfheze en oud-Wolfhezenaren en breder de**

gemeente Renkum.

16. Ook **elders in Wolfheze** zijn mogelijke bouwlocaties voor *gelaagde bouw met niet meer dan 3 of 4 verdiepingen*, het betreft het terrein hoek Duitsekampweg/Wolfhezerweg en het terrein van de lagere school. Mogelijk kan de school verplaats worden naar het Pro Persona terrein. Locatie geschikt voor een appartementencomplex?

17. Zorg en wonen scheiden in het verkeer. **Pro Persona met een eigen ingang** aan de Noordelijke Parallelweg. *En het woongedeelte zoveel mogelijk eenrichtingsverkeer over de bestaande lanen.*

18. Gedurende het gehele proces, voortdurende participatie van de bewoners van Wolfheze.

Wonen - Dilemma's

Antwoorden op de dilemma's door de werkgroep wonen.

1. Dilemma: Natuur of autoluw.

Natuur heeft prioriteit, de auto wordt zoveel mogelijk geweerd. Dus parkeren op afstand en bij voorkeur in de omgeving van de ontsluitingswegen van het terrein. Grote gebouwen (appartementen) voorzien van een ondergrondse verdiepte parkeermogelijkheid. Het P.P.-terrein aansluiten op de Parallelweg en het woongebied aansluiten op de Parallelweg en de Wolfhezerweg.

De bestaande aansluiting op de Heelsumseweg laten vervallen.

Aansluiting buitenom is niet mogelijk, reden:

- . Het zuidelijk deel is een autoluw bos/woon gebied waar je geen auto's door moet leiden.
- . Er is onvoldoende ruimte voor de ontsluiting tussen de bestaande woningen en het natura 2000 terrein.
- . Er wordt aangesloten op doorgaande fietspad Heelsum - Oosterbeek.

Opm. Het zal drukker worden op de Wolfhezerweg, maar het is een doorgaande N-weg en zal mede door het niet te stoppen sluipverkeer altijd druk blijven.

2. Dilemma: eigen tuin of collectief groen.

Gezien de grote vraag naar huizen voor 1 en 2 persoons huishoudens (senioren en starters) komen er de nodige appartementen en kleine woningen waardoor er veel ruimte voor collectief groen overblijft.

De woningen in het bos/woongebied geen tuin. (inrichten zoals oorspronkelijk de clusterwoningen in Doorwerth, maar mindere dichtheid)

Tiny-houses plaatsen in een pluktuin of voedselbos die dat ze zelf exploiteren.

De overige woningen voorzien van een kleine tuin.

3. Dilemma: langzaam verkeer of auto.

Wandelen, groen, rust en ontmoeten is dominant.

Daaruit volgt dat het parkeren op afstand wordt. Hiertoe moeten centrale parkeerplaatsen gecreëerd worden (weggewerkt in het groen en onder de appartementen) in de omgeving van de ontsluitingspunten.

4. Dilemma: Grote maatschappelijke zone met verspreide functies of geclusterd in het dorpshart.

Het merendeel van de maatschappelijke voorzieningen clusteren in het dorpshart.

Uitzonderingen zijn mogelijk (in bestaande locatie), maar dan bij voorkeur in combinatie met bewoning.

5. Dilemma: Natuurgebied met bewoners te gast. Bewoners wonen in samenhang met natuur of te gast in woongebied.

Het uitgangspunt is het natuurgebied en het park. De bewoners zijn te gast. Gestart wordt met een bos/park ontwerp waarin huizen en gebouwen geprojecteerd worden.

6. Dilemma: Variatie in woning types / verschijningsvorm / gefaseerd bouwen aansluitend op de eigen behoefte tegenover snelheid maken om de woning vraag / tekort te beantwoorden.

. Het bouwen voor 1 en 2 persoons huishoudens heeft prioriteit; dus appartementen en kleine woningen.

Bestaande gebouwen kunnen afhankelijk van de kwaliteit geschikt gemaakt worden voor bewoningen, mogelijk in combinatie met voorzieningen (expositieruimte, atelier).

In het bos/woon gebied tiny-houses plaatsen in combinatie met pluktuin/voedselbos.

Clusterwoningen hebben de voorkeur boven vrijstaande woningen.

. De architectuur moet het park/bos gevoel versterken.

. Gefaseerd bouwen aansluitend op de eigen behoefte heeft de voorkeur, waarbij de bouw start bij het dorpshart en vandaar uit de invulling van het terrein plaatsvindt.

7. Dilemma: Een doorlopend samenhangend park of duidelijk een functie scheiding tussen zorg en wonen.

Kiezen voor een doorlopend bos/park gebied maar wel met een duidelijke functiescheiding zodat autoverkeer tussen zorg en wonen niet mogelijk is. Pro Persona heeft een eigen uitrit op de Parallelweg. Uitwisseling wandelaars en fietsers wel mogelijk maken met duidelijke afspraken over gebruik en handhaving.

8. Dilemma: Behouden van monumentale gebouwen, tegenover slopen/opnieuw bouwen van de monumentale gebouwen met betere kwaliteit en geschikt voor woonruimte of voor andere functies.

Voor het handhaven van bestaande gebouwen is de bouwkundige staat en de bruikbaarheid behalend. Bestaande gebouwen bij voorkeur gebruiken voor wonen; andere functies (zoals expositieruimte en atelier) alleen in combinatie met wonen.

Geen commerciële functies zoals hotel, restaurant, e.d. toestaan.

9. Dilemma: Renkumse enclave transformeren naar natuur inclusief of naar duurzaamheidslandschap.

Uitgangspunt voor de Renkumse enclave is openheid.

Zonneparken zijn langzamerhand achterhaald, de focus is verschoven naar panelen op daken van huizen en gebouwen. Het oude afgesloten parkeerterrein en het talud van de A50 kunnen gebruikt worden voor het plaatsen van zonnepanelen.

Wat betreft de landbouw moet er nog een behoorlijke biologische stap gezet worden.

Voorzieningen en Ontmoeten

Voorzieningen en ontmoeten - Advies

Voorzieningen in Wolfheze, input voor de Dorpsvisie vanuit de Ondernemers

Wat zijn voorzieningen

Bij maatschappelijke voorzieningen gaat het om ruimte voor zorg, onderwijs, sport, kunst en cultuur en buurtvoorzieningen. Zij vormen vaak het sociale hart van de buurt. Naast maatschappelijke voorzieningen heeft een dorp ondernemers nodig op gebied van retail, horeca en toerisme.

- 1) Verenigingen en maatschappelijke organisaties voor inwoners
- 2) Maatschappelijke organisaties op gebied van zorg en scholing
- 3) Voorzieningen in openbare ruimte (speeltuinen ed.)
- 4) Ondernemers in diensten als retail en horeca, toerisme en cultuur

Welke voorzieningen heeft Wolfheze nu

- 1) Verenigingen en maatschappelijke organisaties voor inwoners
Voetbalvereniging Wodanseck
Slowsports
Tennisvereniging De Slenk
Diverse sportclubs in Gymzaal Wolfheze
Divers sportaanbod in Gymzaal ProPersona
Airborne comite
Kunst- en Cultuurclub
Ondernemersclub
Glidermuseum
Historisch Museum ProPersona
Oranjevereniging
Dorpsbelang Wolfheze Dorpsvereniging
Leef! Wolfheze ontmoeten, verbinden en geloven
Geestelijke verzorging PP kerk/Imam/kerkdiensten op Het schild RK PKN
Zangkoren
- 2) Maatschappelijke organisaties op gebied van zorg en scholing en welzijn
Basisschool Prinses Beatrix
BSO en kinderopvang
Brandweer
Wijkagent
Geestelijke Gezondheidszorg ProPersona
Het Schild
Leo Kannerhuis
RIBW
Iriszorg
Tandarts PP
Thuiszorg Zorgservice Thuis
Pedicures

Schoonheidsspecialist
Massagepraktijk
Renkum voor Elkaar
Kapper
Diverse praktijken voor mentale gezondheid
Dagbesteding Het Schild Pro Persona RIBW

3) Voorzieningen in openbare ruimte(speeltuinen ed.)

NS Station Wolfheze / NS Fietsverhuur
Buurtbus
sport en beweegtuin Pro Persona
Oerrrrbos Natuurmonumenten
Speeltuin Albert Oltmansweg
Speeltuin Heelsumseweg
Bankjes her en der
AED
Herdenkingsmonumenten
marktplein/dorpsplein
Basketbalplein/feestterrein/picknick/tafeltennis/voetbal/ijsbaan Mesdagweg
Hondenvrijloop gebied Noord en Zuid
Open lucht theater PP
Begraafplaats
Kerk
Volkstuinen
Bos en natuur met paden en bewegwijzeringen

4) Ondernemers in diensten als retail en horeca, toerisme en cultuur

Fletcher Buunderkamp hotel en vergaderen fietsverhuur
Fletcher Wolfheze hotel en vergaderen fietsverhuur
Camping Lindenhof /Toeristinfo
Barretje Aalderink
Chaletpark lindenhof
Restaurant De Tijd
Stationswinkel minisuper, koffie en prikbord/folders/postagentschap/stomerij
Markt op vrijdag met brood en zuivel
Cafetaria Het Spoortje
Domus Locus - vergaderzaal
Heerlijkheid Wolfheze – b&B, vergaderen, winkel, groentekraam, terras, bio en lokale producten,
buurthuisfunctie, folders
Manege Henriettehoeve
Boschhoeve Theetuin
Paranormale genezers ET healing, Innerfeeling
Smid
Natuurgadgets cadeauwinkel
Autorijscholen
Hout en Cadeau winkel
Yvette, tweedehands luxe kledingwinkel

Begrafenisspreker
Restaurateur oude brommers Paul Hendriks
En diverse andere zz pérs

Ondernemingen op PP

NederVeluwe horeca en cadeauwinkel, Tuinderij bloemen planten hardhout en groenten
Fietsenmakerij, Twinkel tweedehandskleding, Houtbewerking, Drukkerij, Kaarsenmakerij

Welke doelgroepen heeft Wolfheze die van voorzieningen gebruik maken of zouden willen maken

- 1) Inwoners in alle leeftijden en categorieën
- 2) Toeristen zowel dagrecreanten als verblijfsrecreanten
- 3) Cliënten ProPersona zowel kort verblijf als langdurig
- 4) Ondernemers in zorg, toerisme, retail, zzp'ers
- 5) Bewoners in zorginstellingen als RIBW Iriszorg en Leo Kannerhuis
- 6) Bewoners Het Schild (visueel beperkte ouderen)
- 7) Mensen op doorreis met auto, fiets, trein of bus of benewagen

Wat is het nut van voorzieningen oftewel, wat zouden die voorzieningen moeten te weeg brengen

Uitgangspunten:

- 1) Bevorderen sociale samenhang in het dorp
- 2) Bevorderen zelfraadzaamheid diverse doelgroepen, inclusiviteit
- 3) Bevorderen duurzaamheid
- 4) Bevorderen gezonde en veilige omgeving
- 5) Wolfheze op de kaart zetten als toeristische trekpleister waar het dorp van kan meeprofiteren

Wat is er voor nodig om dit te bereiken?

Huidige voorzieningenniveau minimaal handhaven en op bepaalde onderdelen uitbreiden.

Algemeen:

- 1) Samenwerken tussen verschillende organisaties
- 2) Inzet van het dorp
- 3) Goede zichtbaarheid en communicatie via allerlei soorten media en platforms

Wat verwachten we nodig te hebben bij toename van aantal woningen van ongeveer 400

Dat hangt samen met de soort bewoners, in te vullen samen met werkgroep wonen.....

Ideeën en voorstellen nav gesprekken en onderzoeken:

Dorpsplein opnieuw inrichten:

- * marktplaats voor Kerstboom en markt en kleine evenementen, markt uitbreiden
- * retail, horeca en bijv. kapper, pedicure, massage, nagelstudio enz.. rondom dorpsplein in combinatie met wonen 1a2 persoonshuishoudens
- * groen en gezellig met zitjes, monument, veilige setting (geen overlast van mensen of verkeersonveiligheid) voor bezoekers van plein
- * Dorpswandelroute
- * Goede duiding van bewegwijzering en borden en een logische plek voor goede toeristische info

Dorpsboerderij

Verzameling van activiteiten rondom dagbesteding om de verbinding tussen ggz, inwoners en recreatie en toerisme te maken. Dit in samenwerking met instellingen, inwoners en ondernemers. We zien voor ons bijvoorbeeld een tuinderij met biologische groenten, een horecavoorziening met terras, eventueel wat dieren, een streekproductenwinkel, oude ambachten, ruimte voor cultuur enz.. Dit in de vorm van een stichting waarin meerderen participeren.

Medisch centrum waar ook het hele dorp logisch gebruik van kan maken. Niet als bijlage bij instellingen maar gericht op alle doelgroepen. Hetzelfde geldt **voor sportfaciliteiten zoals gymzaal**, maak gezamenlijk gebruik en richt je op alle doelgroepen. Meer gezamenlijkheid.

Openbaar Vervoer

Busvervoer uitbreiden naar avond en weekend

Treinverkeer vaker in weekenden en betere overstaptijden

Communicatie

Goed bijgehouden website van Wolfheze met cultuur en activiteitenagenda en adresvoorzieningen. Doorlinkjes naar bedrijven ed. Samenwerking met gemeente, toeristische platforms zoals Visit Veluwe enz...

Kinderen en jongeren

Fysieke plek waar activiteiten binnen kunnen worden gehouden met name tieners. Kan ook buiten een hangplek met een dakje. Ruimte voor buitenspelen voor oudere jeugd zoals skatebaan, klimbos, crossbaan.

Duurzaamheid:

Creëren van basisbehoefte op loop/fietsafstand

Deelauto's stimuleren, autoluwe straten, sluipverkeer Wolfhezerweg verminderen, Openbare laadpalen elektrische auto;s, Wolfhezer energie-coöperatie

Behoeftte aan ruimte voor ontmoeting, werkplekken, exposities, inspiratie en creativiteit:

Wat er al is onder de aandacht brengen en via website DB uitventen.

Eventueel invoegen in Dorpsboerderij in goed overleg met andere bestaande voorzieningen. Daarbij in het oog houden dat het dorp nog steeds maar klein is en zal blijven en er voor onderhoud en bemanning van locaties inzet en middelen nodig zijn. Hier goed studie van maken.

Graag verwijzen we naar de 5 jaar geleden gemaakte pijlers voor een bruisend Wolfheze begint bij jezelf nav het verdwijnen van de Burcht. Toekomst dorps huis Wolfheze gebaseerd op 3 pijlers: Voorzieningen en locaties, Inzet bewoners en Informatie en communicatie.

Samenvatting en verantwoording representativiteit enquetes toevoegen

Kunst en cultuurclub, Gesprekken dorpsplein, Uitslag onderzoek met kids bij Liesbeth, Uitslag onderzoek RvE jeugd

Namens de ondernemers van Wolfheze

Annemiek en Maarten Nijeboer

Voorzieningen en ontmoeten-volkstuin pleidooi

De volkstuinten in Wolfheze

Dat de Volkstuin Vereniging Wolfheze (VVW) in een behoefte voorziet blijkt wel uit het feit dat er voortdurend een wachtlijst van 6-7 personen is. De 19 tuinen van plm 100m² zijn verdeeld over 2 arealen: vier tuinen 'achter de loods' op het Pro Persona terrein en 15 tuinen aan het eind van de Heelsumseweg. De VVW bestaat sinds 1983, eerst als onderdeel van de Pro Persona personeelsvereniging Opulus en later zelfstandig en open voor álle bewoners van Wolfheze.

De locatie Heelsumseweg sluit aan bij het Natura 2000 gebied en regelmatig zijn er op het terrein 'ontmoetingen' met de ringslang, de hazelworm, hagedissen, de bunzing, das, steenmarter en bosuil, bijzondere vlinders zoals de koninginpage en de zeldzame aardbeivlinder. Het zou ideaal zijn als we binnen het Masterplan van de te bouwen woningen in Wolfheze het areaal aan de Heelsumseweg zouden kunnen vergroten door de westelijke 'winkelhaak' van het ernaast liggende weiland bij het complex te trekken. Dat heeft drie voordelen: 1. De 4 tuinen van 'achter de loods' kunnen dan bij de Heelsumseweg getrokken worden 2. De mensen van de wachtlijst kunnen een tuin krijgen en 3. Er komen percelen vrij voor de nieuwe bewoners van Wolfheze. Indien de locatie aan de bosrand niet haalbaar blijkt dan willen we graag aansluiten bij het dorpsboerderij initiatief elders in Wolfheze. Moestuinieren is een oude ook in Wolfheze jarenlang bestaande cultuur die ook binnen de nieuwe wijk met veel gemeenschappelijk groen veel jonge moestuiniers zal aanspreken.

Voorzieningen Wolfheze

Door werkgroep Voorzieningen - dorpsvisie Wolfheze

Een inventarisatie van winkels en diensten gericht op particulieren (niet B-2-B) gecombineerd met mogelijke nieuwe voorzieningen.

GROEN: voorzieningen op het terrein van Pro Persona, veelal door Pro Persona

BLAUW: voorzieningen door Wolfhezenaren in het dorp of net iet er buiten

ORANJE: Wensen of ideeën

Uit de gemeentelijke enquête en de enquêtes en gesprekken die wij met Wolfhezenaren hebben gevoerd blijkt dat veel inwoners het voorzieningenniveau in Wolfheze laag vinden.

Dat wordt er niet beter op: met de verkoop van een deel van het terrein van Pro Persona zullen waarschijnlijk veel voorzieningen in Wolfheze wegvallen.

Op dit moment ziet het er volgens Pro Persona naar uit dat voorzieningen met dagbesteding alleen haalbaar zijn wanneer er sprake is van sociaal ondernemersschap.

Speciale aandacht vragen we voor de moestuinen / volkstuinen, de opslagplekken en het museum die zich op het huidige Pro Persona-terrein bevinden (zie ook het volkstuinenbetooeg voor het behoud ervan).

Momenteel kijken enkele mensen naar de haalbaarheid van een dorpsboerderij dicht bij het dorpsplein van Wolfheze.

Omdat het schoolgebouw vervangen moet worden, biedt dat kansen om met een dorpsboerderij samen te werken aan een 'groene school'.

Mocht er een samenwerking komen, dan zal het wenselijk zijn dat de school verhuist naar een andere locatie: op het huidige Pro Persona-terrein, langs het dorpsplein.

Het verhuizen van het schoolgebouw zal ook helpen om de nieuwbouw beter te spreiden en gefaseerd te kunnen bouwen.

Daarnaast zijn er ideeën dat kunst en cultuur de school en de dorpskern kunnen versterken.

Onder de Wolfhezenaren zijn veel ondernemers en kunstenaars. Deze groep zal bij elkaar gebracht moeten worden om te onderzoeken welke activiteiten zij samen willen en kunnen ondernemen.

De kunstenaars (amateur en professioneel) zijn al enkele keren bijeengekomen om te onderzoeken of ze samen iets kunnen ondernemen.

Ondernemende Wolfhezenaren organiseren zich ook al en organiseren Wolfheze Bruist.

De werkgroep heeft veel stakeholders nog niet gesproken o.a. niet met: Het Schild, camping de Lindenhof, paardenpension Henriëtte Hoeve, De Slenk, dr. Leo Kannerhuis, de ondernemers.

Gesprekken met hen zullen zeker nog moeten plaatsvinden.

Voor het instandhouden van voorzieningen en voor de vitaliteit van het dorp is het belangrijk dat jonge mensen en mensen die zich langdurig aan Wolfheze willen verbinden worden aangetrokken.

Voorziening	Website - e-mail - telefoon	Opmerking
Horeca		
Neder-Veluwe ontmoetingscentrum		
Vakantiewoning Thuisweze	www.thuisweze.nl	
Repro - drukwerk - Pro Persona dagbesteding		
Tuinderij: groente-eieren-bloemen - Pro persona dagbesteding		
Restaurant De Tijd	www.restaurantdetijd.nl/	
Cafeteria Hert Spoortje (bij station)	026-482 0484	
Barretje Aalderink (bij camping Lindenhof)	026-482 17 28	
Fletcher Wolfheze	www.hotelwolfheze.nl	
Fletcher de Buunderkamp	www.hoteldebuunderkamp.nl	
Camping en chaletpark Lindenhof	www.camping-lindenhof.nl	
Kantine De Slenk	www.tvdeslenk.nl	

Kantine Wodanseck	www.wodanseck.nl	
Gastenverblijf bij Domus Locus	www.domuslocus.nl	
Gastenverblijf bij Heerlijkheid	www.heerlijkheidwolfheze.nl	
Gastenverblijf bij Henriëtte Hoeve	www.henriettehoeve.nl	
De Heerlijkheid: KoffiePlus, CreaCafé, Taalcafé, Open Tafel	www.heerlijkheidwolfheze.nl	
Theeschenkerij De Boschhoeve	www.boschhoeve.nl	Gaat waarschijnlijk weg
Ask de Chef - sushi - delivery en catering	www.askdechef.nl	
PUUR Koffie EspressoBar	www.puurkoffie.nl	Koffiebar in Oosterbeek
Bierbrouwerij met dagbesteding en proeflokaal		Zie ook Rabauw brouwerij in Eindhoven
Kroeg		
Jongerensoos (voorheen: Saturdaynightfever)		
Ouderensoos		

Winkels & diensten

Eigenzinnig - Tweedehandswinkel		
Houtbewerking (winkel en bestelmogelijkheid)		
Klussengroep Pro Persona dagbesteding		
Technische dienst en technisch gereedschap		
Kaarsenmakerij en gereedschap		
Atelier Mercurius		
Fietsenmaker		
Restaurateur klassieke brommers Paul Hendriks		
Yvette tweedehands luxe kleding		
Vrijdagochtendmarkt: kaas en brood		
Het Stationswinkeltje	026-4820484	
Vrijdag en zaterdag: groente bij Heerlijkheid	www.heerlijkheidwolfheze.nl	
Postkantoor	026-4820484	
Kwekerij en Tuin De Boschhoeve	www.boschhoeve.nl	Gaat waarschijnlijk weg
Tuinontwerper Marcel Bellert	06-10895334	
Van Aalst boom- en groenverzorging	06-55239238	
E. Aalderink - groenvoorziening-grondverzet-haardhout	E.Aalderink@live.nl	
Tuinman aan Heelsumseweg		
Bloemist Flori di Rose	www.floridirose.nl	Winkel in Oosterbeek
Klusbedrijf Edward de Jong	www.klusbedrijfwarddejong.nl	
Glas-in-lood atelier De Bonte Specht	06-10832361	
Hout en Kado van Laura van Aalst	www.houtenkado.com	
Natuurgadgets van Henk Veltman	www.natuurgadgets.nl	
De Heerlijkheid - lokale producten	www.heerlijkheidwolfheze.nl	
Smederij Reinier Hoving - meestersmit	www.sterksmeedwerk.nl	
Babysokjes		
Mary Metals - tuindecoratie van geroest metaal	info@bngm.nl	Online?
Sjoerds Streken - biologische wijn	www.sjoerdsstreken.nl	
Wijnkoperij Henri Bloem	www.henribloem.nl/henri-bloem-arnhem	Winkel in Arnhem
Derksen Veilingbedrijf	www.derksen-veilingbedrijf.nl/	Veilinghuis in Arnhem
VanDike Kustom RC Tanks & Models	www.vandike.nl	Op aanvraag
Meubelmakerij Eisse van Hoving	06-23914445	Geeft workshops in Renkum
Hondenuitlaatservice Eltina	doglife-arnhem.nl	

Schoonheidsspecialist		Lindeboomlaan
Winkel in Het Schild		
Kinderzwerfboekstation		Parallelweg
Huisdierenpension		
Bierbrouweij, dagbesteding en proeflokaal		
Wasserette		Bij de camping?
Bieb		In opslag. Wordt dit jaar verkocht wegens gebrek aan onderdak
Stomerij		
Schoenmaker		
Kledingreparatie		
Repairshop en werkplaats		Voor reparatie apparatuur Wolfhezenaren door Wolfhezenaren
Gereedschapsuitleen		

Zorg & onderwijs

Tandarts	www.tandartspraktijkwolfheze.nl	
Huisarts		
Prikpost		
Kapper		
Opvang statushouders		
RIBW		
Iriszorg (verslavingszorg)	www.iriszorg.nl/locaties/kliniek-wolfheze	
Fysiotherapie		
Basisschool Prinses Beatrixschool	www.prinsesbeatrixwolfheze.nl	Het gebouw moet vervangen worden. Wat is de kritische onder- en bovengrens? Wat zijn toekomstplannen? BSO erg belangrijk (50 van de 65 kinderen gaan hier naartoe)
KDV/BSO Little-Bee in basisschool		
AED's		
Blindeninstituut Het Schild	www.plevade.nl/locaties/18/het-schild	
Dr. Leo Kannerhuis (autisme)		
Begraafplaats		
Brandweerkazerne Wolfheze	www.brandweer.nl/kazerne/wolfheze/	
Pedicure Wilma Zeegers	026-7950400	
Innerfeeling - paranormaal therapie voor mensen en paarden	www.innerfeeling.nl	
ET healing		
To Balanz - rebalancing en familieopstellingen	www.tobalanz.nl	
Care for Women	www.cfwregioarnhem.nl	
Josien van Bommel - haptotherapie	www.josienvanbommel.nl	
Logopedist LogosZ		
Wijkverpleging Zorgservicethuis	www.zorgservicethuis.nl	
Peuterspeelzaal		
Remedial teaching		
Huiswerkbegeleiding		
Apotheek		
Verpleegtehuis		
EHBO-dienst		

Sport & recreatie

Binnenzwembad		
---------------	--	--

Moestuinen		
Sporthal De Brug		
Buitenfitness		
Jeu-de boulesbaan		
Gymzaal bij basisschool	www.prinsesbeatrixwolfheze.nl	Moet op den duur vervangen worden
Voetbalclub Wodanseck	www.wodanseck.nl	Nog maar 1 seniorenelftal en 2 kinderteams
Slow Sports voor vrouwen 40+	ellen@wodanseck.nl	
Tennisvereniging De Slenk	www.tvdeslenk.nl	Drukbezocht, ook door mensen van buitenaf
Senang personal training en functional groepstraining		
Imkerij		
Picnic-plekken		Weinig
Speeltuinen		Albert Oltmansweg en Heelsumseweg
50+ sport	www.50plussportenspel.nl	
Wandelgebied Reijerscamp		
Wandelgebied Wolfheze-Doorwerth		Veel paden onlangs afgesloten ivm grote recreatiedruk
Oerr speelbos	www.natuurmonumenten.nl/kinderen/speelnatuur/speelnatuur-van-oerr-wolfheze	
ZapTeam Outdoor lasergamen	www.zapteam.nl/	
Henriëtte Hoeve (paardenpension)	www.henriettehoeve.nl	
Buitenzwembad		
Dorpsboerderij		
BMX-baan		
Skatepark		
Pannakooi (voetbal - basketbal)		
Blote Voetenpad - waterspeelplaats		
Pluktuin		
Atletiekbaan		

Evenementen		
Binnenste Buitenfestival		
Kerstmarkt Pro Persona		
Klaproos voorstellingen		Samen met Stichting Vrienden van de Klaproos
Evenementen Oranjevereniging: verschillende evenementen	www.oranjeverenigingwolfheze.nl	
Wodanrun -Hardloopevenement Wodanseck	www.wodanrun.nl	
Running Dinner	runningdinnerwolfheze@gmail.com	
Kranslegging 4 mei		
Sint Maarten		
Kerstboom aansteken	www.dorpsbelangwolfheze.nl	
Koningsdag	www.oranjeverenigingwolfheze.nl	
Sinterklaasintocht		
Wolfheze Bruist		
Evenementen Airborne comité Wolfheze: o.a. WAX		
Nieuwjaarsfeest - centraal vuurwerk		

Vervoer		
Treinstation (verbinding Annhem-Ede)		
Bus		

Snelweg A50 en A12		
Carpoolplaatsen		
Rijschool van Herpt	www.rijschoolvanherpt.nl	
Gemeenschappelijke elektrische oplaadpunten		Voldoende?
Fietsverhuur		
Autoverhuur - Greenwheels - Mywheels		
Overdekte bushalte		

Zalenverhuur		
Heerlijkheid	www.heerlijkheidwolfheze.nl	
Fletcher		
Bilderberg		
De Slenk		
Wodanseck		
Prinses Beatrixschool hal: 40 pers.		

Kunst & cultuur		
Museum Propersona		
Openluchttheater De Klaproos		
Museum Glider		
Theatertuin		
Keramiek Atelier W	www.atelier-w.nl	Workshops in Doorwerth
Keramiek Atelier Helena		Workshops
De Heerlijkheid: expositieruimte	www.heerlijkheidwolfheze.nl	
Keek (Kunst en eerlijke koffie)		

Informatie en communicatie		
Wolfskreet h-a-h	www.dorpsbelangwolfheze.nl/wolfskreet-digitaal	
Platform Dorpsbelang (website en vereniging)	www.dorpsbelangwolfheze.nl	
Informatiebord bij stationswinkel en tegenover De Tijd		

Opslag		
Opslag huisraadproject (Uranus - Propersona)		Voor mensen 'aan de grond' en statushouders
Opslag dorpservies (Uranus - Propersona)		
Oranjevereniging (o.a.tent)		
Waterslangen voor ijsbaantje van Mesdagweg		

Religie & spiritualiteit		
Openhofkerk		
Alphacursus (Heerlijkheid)	www.heerlijkheidwolfheze.nl	

Algemeen		
Glasvezel		
Kantoor en -werkplekken		Weinig. Is hier behoefte aan?
Afval- en kledingcontainers		Is huidige locatie goed?

Voorzieningen en ontmoeten – Dilemma's

Werkgroep voorzieningen

Opbrengst

A. Ruimte voor ondernemerschap

Minimaal behoud bestaande voorzieningen, zoals sport, BSO, school, gezondheidscentrum, fietsenmaker, musea en kunst & cultuur. Deze voorzieningen en activiteiten graag verbinden met sociaal ondernemerschap.

Dus een multi functioneel gebouw waar allerlei activiteiten plaatsvinden. wellicht Boszicht?

Voor wat betreft Sociaal Ondernemerschap zou ik (Miranda van de Pol) willen voorstellen een werkgroep samen te stellen met partijen die na kunnen denken over een concept, waarbij ondernemers zich alleen kunnen vestigen in Wolfheze als zij zich commiteren aan sociaal ondernemerschap in samenwerking met zorgpartners; Pro Persona, Woonzorgnet, RIBW etc.

B. Tuinderij verplaatsen naar dorpshart en verbreden

School koppelen aan tuinderij en aanvullen met o.a. Bibliotheek

C. Gezamenlijke voorzieningen Pro Persona en dorp

Zeker dit een win - win voor alle partijen; zie A.

D. Ontmoetingsplek en dorpshuis

Voor alle doelgroepen van jong tot oud

Aanvullen met horeca en activiteiten met kunst & cultuur, wederom inclusief, dus ook voor cliënt-bewoners van het dorp.

E. Monumentale gebouwen hergebruiken

Zeker maar ook onderzoeken welke andere gebouwen van architectonische of sfeerbepalende waarde kunnen zijn. Dus niet alleen monumenten bekijken maar ook andere gebouwen.

Graag willen wij een overzicht van de gebouwen die monument zijn en gebouwen die nu in aanmerking lijken te komen voor sloop.

Enige voorkeur voor behoud Boszicht.

F. Rust is een belangrijke waarde

Met name behoud " groen" & natuur , wel maken wij ons zorgen over

- plek directe omgeving
- Kappen van bomen ivm bouw en spoortunnel
- Toenemende wandel activiteit (o.a. Agv recreatiezonering)
-

G. Thema Airborne meer aandacht

Graag gebruik maken en aandacht hebben voor alle historische aspecten van Wolfheze

Dilemma's : ik denk dat wij ze niet allemaal hoeven kiezen vanuit deze werkgroep.

Verspreid of geclusterde voorzieningen

4. Grote maatschappelijke zone met verspreide functies OF geclusterd in dorpshart
5. Natuurgebied met bewoners te gast : wonen in samenhang met de natuur OF natuur te gast in woongebied
6. Variatie in woningtypes:

-Architectuur

-Verschijningsvorm

-Gefaseerd bouwen op eigen behoefte OF

Om woningtekort /vraag te beantwoorden

7. Een doorlopend samenhangend park OF een duidelijkere functiescheiding tussen zorg en wonen -- Doorlopend samenhangend
8. Behouden van monumentale gebouwen met andere functies (hotel, kantoor, restaurant) OF slopen en opnieuw bouwen --- Hierin denk ik wat realistischer; veel panden kunnen niet behouden worden, zijn gewoon te oud en verwaarloosd.
9. Renkums enclave transformeren naar natuur inclusief OF naar een duurzaamheidslandschap: ruimte houden voor landbouw OF focus op energie en bouwmaterialen

In zijn algemeen streven wij naar parkbeleving , waarbij zoveel mogelijk autoluwheid (evt scheiden) wordt gerealiseerd. Ook een scheiding tussen wonen en zorg maar met een natuurlijke overgang.

Vervolg participatie

1. Wat vinden wij van bijeenkomsten tot nu toe
2. Wat vinden wij van communicatie
3. Doorgaan met spreekuur in heerlijkheid ?
4. Welke suggesties voor vervolg

Op zich prima, bijeenkomsten zijn niet te lang. Communicatie is wel goed, ik ben vooral benieuwd naar het vervolg en wat er met onze inbreng gedaan gaat worden.

Vorstel dus voor een praktische werkgroep met betrekking tot sociaal ondernemen.

Energie en Duurzaamheid

Energie en Duurzaamheid - Advies

Advies dorpsvisie - Klankbordgroep Duurzaamheid & Energie

Mei 2023

Opgesteld door leden klankbordgroep: Marijn Renting, Erik Kugel, Gerard Jansen, Hans Miechels, Jan Willem Overwater, Jan Paul Fros, Ted Stevens

Wolfheze kenmerkt zich door het groene karakter en de nabijheid van (kwetsbare) natuur. Dit maakt het belangrijk dat het dorp, met daarin de nieuw te bouwen woonwijk, zich zo duurzaam en groen mogelijk ontwikkelt met een zo klein mogelijke ecologische en CO2 voetafdruk. Onze ambitie is Wolfheze binnen 10 jaar aardgasvrij te maken. In dit advies geven we vanuit de klankbordgroep Duurzaamheid & Energie (KBG D&E) aan wat wij denken dat nodig is om dit doel te bereiken. Inhoudelijk geven we aan de hand van vier onderwerpen (t.w. bouw, water, afval en energievoorzieningen) aan wat er volgens ons nodig is om invulling te geven aan onze ambitie en uitgangspunt. Daarnaast stellen we voor om in nauwe samenwerking met de gemeente een energiecoöperatie voor Wolfheze op te richten.

INHOUDELIJK ADVIES

Bouw:

- **Bestaande bouw:** Historische gebouwen en in goede staat verkerende gebouwen moeten worden behouden en indien nodig een nieuwe gebruiksfunctie krijgen. Hierbij moeten ze wel (zeer) goed geïsoleerd worden. Indien mogelijk met zoveel mogelijk gebruik van natuurlijke materialen (biobased). Als het nodig is dat daarbij het aanzicht van historische gebouwen wordt aangetast dan wordt dat door de KBG D&E als een noodzakelijk kwaad gezien, maar is dit wel acceptabel ten behoeve van de duurzaamheid van de gebouwen.
- **Sloop** van gebouwen: Indien er wordt overgegaan tot sloop van bestaande bouw zou het mooi zijn als er wordt onderzocht of hergebruik van materiaal in de nieuw te bouwen woningen mogelijk is.
- **Nieuwbouw:** Voor nieuw te bouwen woningen en gebouwen is het belangrijk dit zo duurzaam mogelijk te doen, zowel in materiaalgebruik tijdens de bouw als gedurende de gebruiksperiode van de woning.
  - Vooraf moet worden nagedacht over de herbruikbaarheid van de toe te passen bouwmaterialen wanneer deze aan het eind van hun levensduur zijn. Nieuwbouw moet klimaatpositief en circulair gebouwd worden. Dit uitgangspunt zou wat ons betreft ook moeten gelden voor nieuwbouw (of aanbouw) waarvoor door de gemeente vergunningen worden afgegeven.
  - Nieuwbouw is houtskeletbouw en moet biobased gebouwd worden. Onderzocht moet worden of bouwmaterialen lokaal geproduceerd kunnen worden en anders zo min mogelijk afstand moeten afleggen naar de bouwlocatie (gebied (Noord-West) Europa).
  - Gevels en daken moeten zo veel mogelijk gebruikt worden voor of wel energieopwekking (bijvoorbeeld met PV-panelen), of wel het vergroten van de biodiversiteit (bijvoorbeeld groene gevels/daken).

Water

De bodem van Wolfheze bestaat uit zand, waardoor regenwater snel de grond in zakt en de omgeving gevoelig is voor toenemende droogte. Het is dan ook belangrijk om het gebied zo in te richten dat er water wordt vastgehouden om deze droogte tegen te gaan, bijvoorbeeld met een centrale opslag van hemelwater. In de nieuwe wijk zal de hemelwaterafvoer niet op het riool worden aangesloten en het zou mooi zijn als dit ook voor de rest van het dorp bereikt kan worden.

In de woningen moet het gebruik van drinkwater voor andere doeleinden worden beperkt, bijvoorbeeld door een grijswatercircuit in de woningen aan te leggen.

Afval

In Wolfheze is veel tuinafval. We willen graag onderzoeken of het groenafval gebruikt zou kunnen worden voor energieproductie door het bijvoorbeeld te vergisten/composteren en groen gas te produceren of in te zetten als biomassa om warmte te produceren.

Voor de nieuwe wijk moet gelden, net als in de rest van het dorp, dat afval gescheiden moet worden en waar mogelijk hergebruikt moet worden.

Energievoorziening

We willen graag dat Wolfheze een duurzame energievoorziening krijgt met zo veel mogelijk lokaal opgewekte energie.

- **Isoleren:** voor de bestaande woningen moet worden gekeken hoe en wanneer deze zo goed mogelijk geïsoleerd kunnen worden. Aangezien er veel oudere mensen wonen in het dorp is de verwachting dat deze niet uit zichzelf hun woningen zullen isoleren. Bij een verhuizing is dit een natuurlijk moment om de woning te isoleren, dit zou vanuit de gemeente gestimuleerd moeten worden. Bijvoorbeeld door beleid te maken waardoor een clause in een koopcontract opgenomen moet worden dat de nieuwe woning geïsoleerd moet worden tot minimaal label B of C. Voor andere woningen moet een gerichte campagne worden opgestart om bewoners te helpen met het isoleren en verlagen van het energiegebruik van de woningen. Voor de nieuwe woning geldt uiteraard dat deze direct zo goed mogelijk geïsoleerd moeten worden

- **Elektriciteit:** Lokale productie van duurzame elektriciteit kan voor Wolfheze het beste met zonnepanelen. Ook al wonen we in een gebied met veel bomen betekent dit niet dat zonnepanelen niet geplaatst kunnen worden op daken. Hier moet meer aandacht voor komen omdat dit beeld ervoor zorgt dat veel mensen geen PV panelen nemen. Naast zonnepanelen op daken moet er goed gekeken worden naar locaties waar zonnepanelen geplaatst kunnen worden, het liefst met een dubbele functie. Zoals een energieproducerende geluidswal bij de A50, overkappen van parkeerplaatsen, of het overkappen van de perrons op het station met PV-panelen.

- **Warmte:** Er zijn weinig warmtebronnen beschikbaar in Wolfheze. Voor grootschalige warmtebronnen, zoals geothermie is het dorp te klein. Ook is de bebouwingsdichtheid te laag voor een collectief warmtenet. Voor veel bestaande woningen is all-electric een mogelijkheid, mits de woningen voldoende geïsoleerd zijn en het warmte-afgiftesysteem in de woningen wordt aangepast naar lage temperatuur. Dit zijn ingrijpende zaken voor bestaande woningen, helemaal gezien het type woningen in Wolfheze. De optie die dan overblijft is lokaal geproduceerd groen gas. Aangezien we niet verwachten dat er heel veel groen gas geproduceerd kan worden blijft duurzame warmte een schaars goed en moet de energievraag zo veel mogelijk naar beneden gebracht worden.
- **Opslag:** Omdat er voor de bestaande woningen relatief weinig mogelijkheden zijn om hun energiegebruik te verduurzamen biedt de nieuwe wijk ook kansen. Als de nieuwe wijk met een laag verbruik en hoge energieproductie meer energie kan produceren dan nodig is kan deze energie worden uitgewisseld met de rest van het dorp. Daarnaast moet worden gekeken naar mogelijkheden om energie (elektriciteit en/of warmte) lokaal op te slaan. Ook het gebruiken van de accupaciteit van elektrische auto's kan hiervoor worden ingezet.

ENERGIECOÖPERATIE

Voor het realiseren van onze ambitie en uitgangspunten is samenwerking nodig. Dit geven we vorm middels een energiecoöperatie:

- We kunnen leren van elkaar over hoe we onze woningen aardgasvrij kunnen maken en mogelijk collectiviteitsvoordeel behalen.
- Wolfheze kan middels de energiecoöperatie participeren in collectieve opwek. De geproduceerde elektriciteit kunnen we lokaal gebruiken en door dit slim te doen kunnen we netcongestie verminderen.

Voor de oprichting van de energiecoöperatie is er steun van de gemeente nodig. Graag zouden we willen weten hoe de gemeente het dorp hierin kan steunen. De coöperatie is immers een middel dat de gemeente kan helpen met het behalen van haar duurzaamheidsdoelstellingen. We zouden in ieder geval graag ondersteuning krijgen op de volgende onderwerpen:

- Juridisch: hoe te organiseren, ook als we willen participeren in energieproductie en dit willen delen met de leden.
- Inhoudelijke expertise over hoe aardgasvrij te worden als dorp.
- Financiële ondersteuning, bijvoorbeeld voor het inhuren van een vaste kracht om de energiecoöperatie goed te laten lopen. Wij voorzien dat dit niet enkel op basis van vrijwilligers

kan.

DILEMMA'S

1. ~~Aantasting natuur~~ of autoluw dorp: *Alhoewel een auto onvermijdelijk is gezien **het** niet voorhanden zijnde winkelvoorzieningen in het dorp, daarom vooral doorgaand verkeer beperken. Enkel bestemmingsverkeer.*
2. Ruim privé-wonen + minder openbaar park of Kleiner wonen + meer openbaar park: *Wel met eigen plek rondom de woning.*
3. Langzaam verkeer dominant of auto dominant: *Voorkeur zo min mogelijk auto's, maar auto blijft belangrijk. Daarom langzaam rijdende - max 15km/h- (elektrische) auto's.*
4. ~~Grote maatschappelijk zone met verspreide functies~~ of geclusterd in dorpshart
5. Natuurgebied met bewoners te gast: Wonen in samenhang met natuur ~~—of natuur te gast in woongebied~~
6. Variatie in woningtypes, architectuur / verschijningsvorm / gefaseerd bouwen aansluitend op eigen behoefte ~~tegenover snelheid maken om woningvraag/tekort te beantwoorden.~~
7. één doorlopend samenhangend park ~~of een duidelijkere functiescheiding tussen zorg en wonen.~~ Functioneel wordt het terrein van elkaar gescheiden in oost wonen en west zorg. Dit kan botsen met de ruimtelijke wens van een doorlopend park.
8. Behouden van monumentale gebouwen (kost geld, gebouwen niet efficiënt en niet geïsoleerd) met andere functies (hotel, kantoor, restaurant) tegenover slopen/opnieuw bouwen van de monumentale gebouwen met betere kwaliteit en geschikt als woonruimte of voor andere functies. *Echt mooie gebouwen behouden (zoals reeds geïnventariseerd). Aanpassing ten behoeve van duurzaamheid/isolatie mag aanzicht aantasten.*
9. Renkumse Enclave transformeren naar natuur inclusieve landbouw of naar een duurzaamheidslandschap (zonnepanelen/hout t.b.v. bouw).
  - Ruimte houden voor landbouw of juist focussen op energie en bouwmaterialen.
  - Zonnepanelen en productie van bouwmaterialen zijn slechter voor de natuur.

Natuurinclusief duurzaamheidslandschap. PV park kan ook biodiversiteit vergroten, voorbeeld is solarpark de Kwekerij in Hengelo.

Veiligheid

Verslag klankbordgroep Veiligheid

Veiligheid heeft voor iedereen weer een eigen betekenis en geeft voor iedereen weer een ander gevoel, e.e.a. is ook afhankelijk waar je in het dorp woont, werkt, wandelt of van welke voorzieningen je gebruik maakt.

Onder de term veiligheid zijn een heleboel thema's te benoemen, veilig wandelen en fietsen, sluipverkeer tijdens de spits, parkeren, hard rijden in en rond het dorp, het PP terrein etc. Deze punten worden benoemd en besproken door de klankbordgroep verkeer/ontsluiting en mobiliteit.

Als klankbordgroep Veiligheid hebben we voornamelijk gekeken naar de veiligheid rondom de mens zelf, het bijkomend gevoel en het aanzicht van en voor de bewoners, maar ook de toerist die van "onze" natuur komt genieten moet zich hier veilig en welkom voelen.

Het "gevoel " veiligheid wordt mede versterkt door alles open en overzichtelijk te houden, mensen met verkeerde bedoelingen, inbraak, drugsgebruik etc. zijn gek op hoge heggen, hekken en "blinde" en "doden" hoekjes.

Maar ook orde en netheid kunnen een gevoel van veiligheid versterken, vuil op straat, rondzwervende klike's, verkeerd geparkeerde voertuigen zoals fietsen en auto's, buiten gezet huisvuil etc. dragen niet bij aan een nette en veilige ogende buurt. Elkaar op een normale manier aanspreken op niet sociaal gedrag en b.v. een door met pasjes werkende ondergrondse vuilopslag, zou hieraan kunnen bijdragen.

Het verzoek aan de toekomstige sloop, bouwbedrijven en de gemeente is dat er evt. tijdelijk wegen worden aangelegd om de aan- en afvoer van al het zware afval en bouw materiaal wat de aankomende jaren noodzakelijk zal plaatsvinden, niet of deels niet allemaal door het gehele dorp te laten rijden dit komt de veiligheid zeker niet ten goede.

Aandachtspunten van de huidige Wolfhezenaren zijn b.v.

- Wachthokje op het perron
- Monument op het dorpsplein
- Dealers verboden middelen
- Gedrag van PP bewoners
- Inbraakpreventie
- Centraal parkeren

Wachthokje op het perron,

Deze is half verstopt in het groen en vanaf de openbare weg haast niet zichtbaar, hierdoor geven ze de wachtende reizigers vaak een onveilig gevoel omdat deze zeker bij slecht weer, ook gebruikt wordt door alcohol nuttigende medemensen die soms in bepaalde staat verkeren. Tevens wachten hier ook mensen op de leveranciers die per trein hun verboden middelen komen verkopen en niet op pottenkijkers zitten te wachten.

Een mogelijke oplossing zou kunnen zijn om wanneer de spooroverweg komt te vervallen door de tunnel doorgang, het wachthokje meer in het zicht te plaatsen voor een betere sociale controle en het plaatsen van toegangspoortjes gelijk als op de grotere stations.

Het Monument op het dorpsplein,

Is door sommige "bankhangers" geen visitekaartje van het dorp, echter het monument met de vorm van een bank nodigt uit om hier te gaan zitten, helaas echter ook door o.a. drankgebruikers, ook bij de PP leiding is dit een bekend probleem, het is echter openbaar terrein, dus "zo maar" mensen wegsturen kan niet, wel zorgt PP ervoor dat er dagelijks door een schoonmaakploeg het terrein rond het monument wordt schoon gemaakt. Mogelijke oplossing is een Monument zonder een bank of een andere "Hangplek" elders te creëren, dit echter is het zogenaamde "probleem" verschuiven, terwijl de bankhangers op een enkele keer na niemand tot last en een onderdeel van ons dorp zijn. Dealers van verboden middelen, Deze zijn niet alleen de dorpsbewoners maar zeker ook de leiding van PP een doorn in het oog, echter optreden tegen deze mensen is alleen voorbehouden aan de daarvoor gemachtigde diensten zoals

politie en boa's, maar ook dan staan er weer nieuwe loopjongens klaar om het werk over te nemen. Behalve hier melding van te maken zullen we ook moeten accepteren dat dit een tijdgeest is die in elke stad en dorp speelt. Er worden overigens amper tot geen meldingen gemaakt over drugs overlast.

Gedrag PP bewoners,

Dit gedrag kan soms als hinderlijk worden ondervonden maar aan de andere kant moeten we ons ook realiseren dat deze medemensen hier niet wonen omdat ze een zere vinger hebben en dat deze bewoners ook onderdeel zijn van onze leefgemeenschap.

Sinds de oprichting van het behandelcentrum in 1907 (het huidige ProPersona) wonen er mensen op het PP terrein in Wolfheze die specialistische hulp nodig hebben. En dat zal ook zo blijven. Het aantal bewoners op het PP terrein is t.o.v. 25 jaar terug, toen ca 1000 bewoners, meer dan gehalveerd naar ca 450 bewoners. Feitelijk is het dorp ontstaan omdat het Ziekenhuis een treinstation kreeg en personeelswoningen langs de Parallelweg en Heelsemweg liet bouwen.

Dit zullen de nieuwe bewoners van Wolfheze zich wel terdege moeten realiseren, je kan ook niet in Hoofddorp gaan wonen en dan gaan klagen over het geluid van de overvliegende vliegtuigen.

Mogelijk dat de directie van PP t.z.t. aan de toekomstige "nieuwe" dorpsbewoners uitleg kan geven over de mensen die bij PP wonen. (informatie-/open dagen, verkoopfolder etc. en evt. telefoonnummer van de mobiele zorgbeveiligers vrijgeven)

Inbraakpreventie,

Er is een App om "vreemde of verdachte" situaties te melden. Ook voor inbraakpreventie geldt sociale controle en open zicht.

In de KB.groepen komt tevens de wens om te streven naar centraal parkeren (geen blik voor de deur) voor de veiligheid van centraal parkeren is hele goede verlichting en zelfs het plaatsen van goede camera's.

Vragen, op en aanmerkingen zijn verzameld tijdens o.a. de sessies in het Fletcher hotel en bij de werkgroepen, aanvullingen zijn gegeven door o.a. Michiel Thijs, Manager facilitaire dienst PP (zie ook bijlage) en Lucy Mons Wijkagent van Wolfheze. Beide bevestigen dat er op 1 incident na, de laatste jaren gelukkig geen noemenswaardige incidenten zijn geweest.

Laten we blij zijn met onze mooie dorp en zie de "inspraak" die we nu krijgen als positief, vergeet die beren op de weg, denk en werk positief mee, wetende dat het onbekende soms als eng en als bedreigend kan overkomen, maar samen in open dialoog maken we er een nog mooier dorp van.

PP acties tegen druggebruik van afgelopen jaren

- 1. Inzet van meer camera's.
- 2. Inzet van drugshonden op bepaalde afdelingen.
- 3. Verwijderen van bosschages en oude schuren waar drugsgebruik plaats vond.
- 4 Intensivering van de samenwerking met politie.
- 5 Doelgerichte acties van Politie op het terrein van Wolfheze.
- 6 Flyer actie op het terrein, hoe te handelen met drugsoverlast.
- 7 Meldingen maken verdachte situaties, voertuigen en personen.
- 8 In beslagname contrabanden bij ingangscntroles van afdelingen.
- 9 Extra controles bij vermoedelijke gebruikersplekken.

Mobiliteit en Verkeer

Verslag van de werkgroep “Verkeer en mobiliteit” m.b.t. de Dorpsvisie en gebiedsvisie voor de herontwikkeling van het Pro-Persona terrein.

Ter voorbereiding van de dorpsvisie zijn er door de gemeente thema bijeenkomsten gepland om de burgers van Wolfheze mee te laten denken over een dorpsvisie Wolfheze en een gebiedsvisie Pro-Persona terrein. Parallel hieraan zijn in de eerste klankbordbijeenkomst van 3 februari 2023 zes werkgroepen samengesteld, te weten:

- 1. Groen & natuur;**
- 2. Energie (transitie);**
- 3. Verkeer, ontsluiting en mobiliteit;**
- 4. Voorzieningen & ontmoeten;**
- 5. Veiligheid;**
- 6. Wonen.**

De werkgroep “Verkeer en mobiliteit” heeft na drie themabijeenkomsten, 2 klankbordgroep bijeenkomsten en 3 maal een overleg te hebben gehad de volgende punten verzameld en geformuleerd.

De plannen voor nieuwe woonwijken in Wolfheze (Pro-Persona, Willems naaldhout) zal gaan zorgen voor meer verkeersbewegingen. Dit heeft als gevolg: meer gemotoriseerd verkeer, meer lawaai, grotere milieu belasting en leidt tot drukte en onveilige verkeerssituaties.

De volgende aandachtspunten zijn naar voren gekomen met daarnaast de aanbevelingen.

1. Te snel rijden zorgt voor onveilige verkeerssituaties.

Op alle wegen langzaam rijden. Voet- en rolstoelgangers en langzaam verkeer altijd voorrang, zodat zij veilig zijn in het verkeer. Op doorgaande wegen nooit sneller dan 30 km/uur. Op de overige wegen in het dorp aangepaste snelheden (auto's te gast) voor automobilisten, motoren en brommers.

2. Het aantal verkeersbewegingen zal toenemen. Het is nu al druk op de doorgaande wegen in Wolfheze.

Sluipverkeer tegengaan op de routes Wolfhezerweg, Heelsumseweg, Parallelweg en Balijeweg. Een onderzoek van het aantal verkeersbewegingen en snelheden zal nodig zijn om inzicht te krijgen in de werkelijke verkeerssituatie.

3. Te veel verkeer op het dorpsplein en de toekomstige woonwijk.

Het dorpsplein aanmerken als wandel- en fietsgebied en het terugdringen van gemotoriseerd verkeer. Voor autoverkeer andere routes creëren.

4. De nieuwe woonwijk inrichten als autovrij gebied.

Parkeren aan de randen van het Pro-Persona terrein. Nieuwe toegangen met parkeerterreinen t.b.v. de nieuwe woonwijk en het Pro-Persona terrein creëren aan de Parallelweg en aan het einde van de Heelsumseweg nummer 63.

5. Verkeersveiligheid langzaam verkeer en voetgangers onvoldoende. Onveilige situatie voetgangers en fietsverkeer Parallelweg.

Om de mobiliteit te bevorderen en veiliger gebruik te kunnen maken van fiets- en voetpaden veiliger en gangbaarder gemaakt moeten worden. Dit kan bv. door plaatsen van lantaarnpalen en/of het aanbrengen van markeringen op fiets- en voetpaden buiten de bebouwde kom. Bij dubbel gebruik van fietspaden door brommers, fietsen en voetgangers, fiets- voetpaden verbreden en/of aanleggen aparte voetpaden. Voor een veilig gebruik van voet- en fietspaden deze onderhouden en schoon houden van sneeuw en bladeren.

6. Natura 2000 dient te worden beschermd tegen CO2 en verstoring van Flora en Fauna. Te snel en te veel verkeer veroorzaakt meer geluid en fijnstof in het beschermde leefgebied. Ook recreanten kunnen beschermd natuurgebied verstoren.

Aangepaste snelheid autoverkeer en snelheid remmende maatregelen treffen.

7. Mobiliteit d.m.v. het openbaar vervoer is verre van optimaal. Overstaptijden Ede-Wageningen en Arnhem zijn vaak 25 minuten.

Om openbaarvervoer aantrekkelijk te maken is het nodig de wachttijden te verkorten. Dit geldt voor de bus en spoorwegen. Deel-auto's introduceren.

8. Gebruiksvriendelijkheid van fiets- en voetpaden langs wegen binnen- en buiten de bebouwde kom laat te wensen over.

Op de Wolfhezerweg is onvoldoende ruimte voor langzaamverkeer. Het smalle voetpad naast de rijweg is voor rollators, kinderwagens en rolstoelen te smal. Fietser worden aan de kantgedrukt door auto's die elkaar passeren. De Wolfhezerweg zal gebruiksvriendelijker gemaakt moeten worden voor langzaamverkeer. Aanleggen van meer fietspaden met verlichting om het fietsgebruik te bevorderen. Fietspaden aansluiten op het snelle fietspadennet.

9. Het voet- en fietspad ter plaatse van de snelweg onderdoorgang Parallelweg is onveilig. Er zijn geen markeringen op de weg. In de avond voelt de tunnel onveilig door het ontbreken aan verlichting.

Aanbrengen verlichting en markeringen.

Gebiedsvisie Pro-Persona terrein

De plannen voor een nieuwbouwwijk op het terrein van Pro-Persona kunnen nieuwe inzichten gerealiseerd worden m.b.t. de inrichting van woonwijken. Bijvoorbeeld een autoloze wijk in een parkachtige omgeving. Hierbij kunnen we denken aan:

- Zoeken naar nieuwe ontsluitingsmogelijkheden aan de randen van het gebied;
- Deel auto's en centrale parkeervoorzieningen met laadmogelijkheden introduceren;
- Aparte uit- en ingang voor de GGZ inrichting Pro-Persona om het autoverkeer in Wolfheze te ontlasten;
- Nieuwe verkeerssituatie creëren om via een andere route over het terrein van Pro-Persona het dorpsplein van autoverkeer te ontlasten. (Zie bijlage hoofdstuk 6.2 Verkeerbewegingen uit de Gebiedsatlas Pro-Persona);
- Centraal parkeren auto's om de nieuwe woonwijk auto vrij te houden;
- Opdracht formuleren voor de stedenbouwkundige hoe het verkeer te reguleren in de nieuwe woonwijk op het Pro-Persona terrein met behoud van de structuur van het wegennet binnen de parkachtige omgeving en het terrein inrichten als woonerf.
- Aanpakken geluidsoverlast snelwegen.

Bijlage.

Verkeerbewegingen uit de Gebiedsatlas Pro-Persona

- Huidige wegennetwerk kan de druk aan van nieuwe verkeersbewegingen;
- Op basis van de verkeersintensiteit van november 2022 kan de nieuwe intensiteit worden berekend. Met ongeveer 6 verkeersbewegingen per etmaal per woning;
- Verdeling van 1/3 per weg zorgt voor:
  - Wolfhezerweg Noord van 8350 naar 9500 verkeersbewegingen;
  - Wolfhezerweg Zuid van 3500 naar 4650 verkeersbewegingen;
  - Parallelweg van 2350 naar 3500 verkeersbewegingen;
- Pro Persona heeft drie entrees op dit moment. De nieuwe spooronderdoorgang biedt de mogelijkheid voor een extra aansluiting.

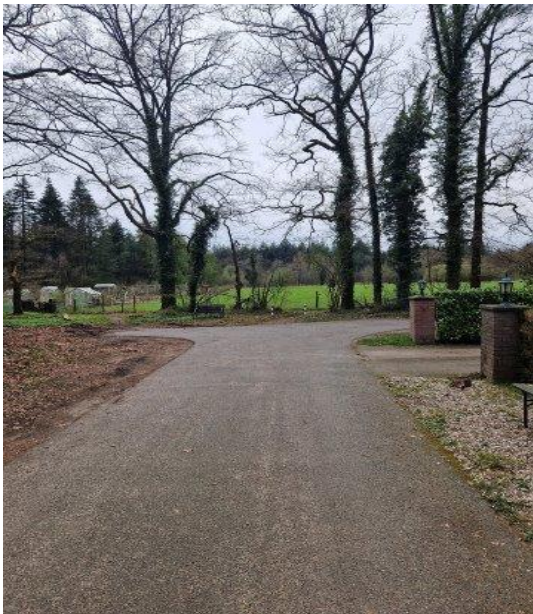
Onze vraag is wanneer de verkeerbewegingen uit de Gebiedsatlas Pro-Persona zijn gemeten. Is er een geluidsrapport van de verkeerbewegingen van alle belangrijke verkeerswegen?

Y-splitsing Hoofdingang Pro-Persona

Ingang Heelsumseweg 3-5

Nieuwe toegang Heelsumseweg 63
straat aanzicht

Aanzicht weide Pro-Persona Heelsumseweg 63

Tussen Lantaarn en Octaaf

Ingang Heelsumseweg 27 - 29

(mogelijk nieuwe ingang GGZ)

Tunnel Parallelweg In de tunnel geen verlichting en markering doorgaand fiets en wandelpad te smal

Paadje van Van Loenen

Parallelweg geen verlichting en markering.

Wordt slecht onderhouden

Parallelweg

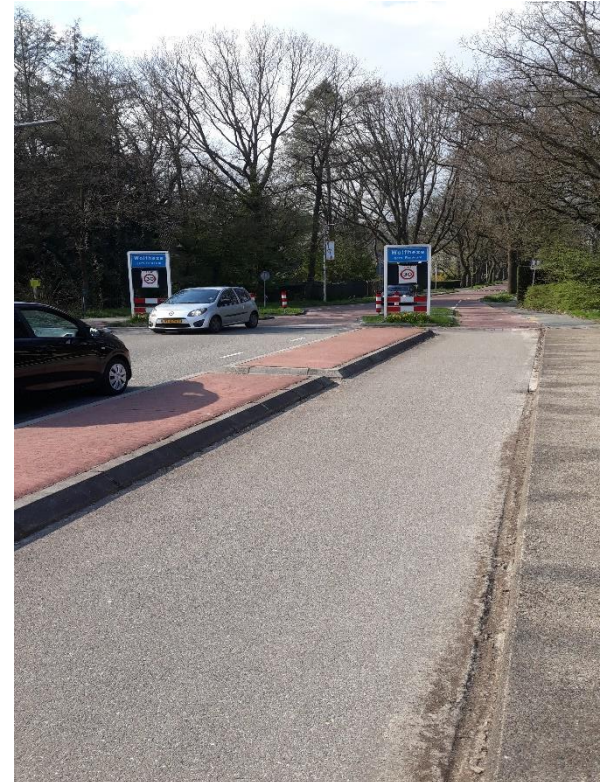
doorgaand fiets en wandelpad te smal.

Nieuwe toegang Pro-Persona Parallelweg

Ingang Zandweg langs Parallelweg

Wolfhezerweg

Dorpsplein

Natura 2000 gebied De 2 oranje punten markeren de nieuwe toegangen met parkeerplaatsen van het Pro-Persona terrein.

Beantwoording van de dilemma's door de werkgroep "Verkeer en mobiliteit" m.b.t. de Dorpsvisie en de herontwikkeling van het Pro-Persona terrein.

Ter voorbereiding van de dorpsvisie zijn er door de gemeente thema bijeenkomsten gepland om de burgers van Wolfheze mee te laten denken over een dorpsvisie Wolfheze en een gebiedsvisie Pro-Persona terrein. Parallel hieraan zijn in de eerste klankbordbijeenkomst 3 februari 2023 zes werkgroepen samengesteld.

Deze werkgroepen zijn:

1. **Groen & natuur;**
2. **Energie (transitie);**
3. **Verkeer, ontsluiting en mobiliteit;**
4. **Voorzieningen & ontmoeten;**
5. **Veiligheid;**
6. **Wonen.**

De werkgroep "Verkeer en mobiliteit" heeft na drie themabijeenkomsten, 2 klankbordgroep bijeenkomsten en 3 maal een overleg te hebben gehad de volgende punten verzameld en geformuleerd.

Participatie

- Wat vindt u van de bijeenkomsten tot nu toe?
Goed!
- Wat vindt u van de communicatie?
Goed!
- Doorgaan met het spreek uur in de Heerlijkheid?
Ja!
- Welke suggesties heeft u voor het vervolgtraject?
Gesprek met Pro-Persona m.b.t. openheid van zaken in zake de nieuwbouwwijk.

Dilemma's

Natuur of autoluw?

1. **Aantasting natuur of autoluw dorp. Echt verblijfskwaliteit in Wolfheze, dan minder autoverkeer in dorp. Auto ontsluiting pp-terrein & nieuwe woonwijk 'buitenom' -> directe aantakking parallelweg en directe aantakking zuidzijde Heelsumseweg (buiten dorp om). Hierdoor minder verkeer in het dorp, maar ook minder ruimte voor natuur en aantasting bestaande natuur.**

Autoverkeer mag nooit leiden tot afbraak van de natuur. Als er ruimte moet komen voor nieuwe wegen en parkeerplaatsen t.b.v. wegverkeer en er moeten hiervoor bomen worden gekapt dan zal er gecompenseerd moeten worden. Natuurlijke verbindingswegen in de vorm van aaneensluitende groenstructuren t.b.v. Flora en Fauna mogen hierbij niet worden aangetast. Compensatie dient ten alle tijden te worden onderbouwd.

Eigen tuin of collectief groen?

2. **Ruim privé wonen + minder openbaar park of Kleiner wonen + meer openbaar park Om het park/de parksfeer te behouden kiezen we voor 'wonen te gast in het landschap'. Dat betekent meer appartementen/kleine woningen/geen privétuin, maar meer collectief groen/uitzicht en geen auto voor de deur.**

Voorkeur voor meer openbaar park, geen auto's voor de deur en centrale parkeerplaatsen aan de randen van de woonwijk.

Dilemma: langzaam verkeer of auto

- 3. Langzaam verkeer dominant of auto dominant. Wandelen, groen en rust en ontmoeten in het park dus auto past zich aan. Dit betekent omrijden en parkeren op afstand tegenover auto bepalend voor inrichting en parkeren voor de deur.**
Het liefst geen auto's in de wijk. Centrale parkeerplaatsen aan de randen van of buiten de woonwijk. Zie dilemma 2

Dilemma: verspreid of geclusterd voorzieningen

- 4. Grote maatschappelijk zone met verspreide functies of geclusterd in dorpshart.**
Voorkeur voor kleine geclusterde zorgvoorzieningen in de nieuwbouw woonwijk.
- 5. Natuurgebied met bewoners te gast: Wonen in samenhang met natuur – of natuur te gast in woongebied.**
Wonen in samenhang met de natuur in de nieuwbouwwijk.
- 6. Variatie in woningtypes, architectuur / verschijningsvorm / gefaseerd bouwen aansluitend op eigen behoefte tegenover snelheid maken om woningvraag/tekort te beantwoorden.**
Kleinschalige betaalbare woningen in parkachtige omgeving. Beter goed gebouwd dan te snelle beslissingen vanwege woningtekort.
- 7. één doorlopend samenhangend park of een duidelijkere functiescheiding tussen zorg en wonen.**
Functioneel wordt het terrein van elkaar gescheiden in het oosten 'wonen' en westen 'zorg'. Dit kan botsen met de ruimtelijke wens van een doorlopend park.
Doorlopend park maar eigen in- uitgang voor woonwijk en GGZ instelling.
- 8. Behouden van monumentale gebouwen (kost geld, gebouwen niet efficiënt en niet geïsoleerd) met andere functies (hotel, kantoor, restaurant) tegenover slopen/opnieuw bouwen van de monumentale gebouwen met betere kwaliteit en geschikt als woonruimte of voor andere functies.**
Als er bestaande gebouwen geschikt zijn voor bepaalde maatschappelijke- of kleine woonvoorzieningen en deze passen binnen de wijk qua architectuur en ruimte, dan de mogelijkheden benutten. Een en ander is afhankelijk welke ontwerpgroep de opdracht krijgt voor het ontwerpen van een woonwijk op het terrein van Pro-Persona.
- 9. Renkumse Enclave transformeren naar natuurinclusief of naar een duurzaamheidslandschap (zonnepanelen/hout t.b.v. bouw).**
  - Ruimte houden voor landbouw of juist focussen op energie en bouwmaterialen.
  - Zonnepanelen en productie van bouwmaterialen zijn slechter voor de natuur.Grijp nu de kans een plan te ontwerpen voor een woonwijk, waar rekening wordt gehouden met de natuur, flora en fauna, biodiversiteit, klimaat, energie- en CO2 neutraliteit, voorzieningen voor wateropslag, gebruik van duurzame- en natuurlijke bouwmaterialen en waar in de omgeving groene landbouw kan floreren.

Goedendag,

Inzake de beoogde 1^e aanzet Dorpsvisie die u met ons heeft gedeeld is er - logischerwijs - rekening gehouden met meerdere (nieuwe) ontsluitingen van en naar het ProPersona terrein: zie slide 20 en 21:

Het lijkt ons een goed idee, om de beoogde ontsluitingen (witte pijlen) in het veld te gaan bekijken.

Voorstel 1 lijkt zeker een logische keuze: Bij de huidige (nieuwe) brandweerkazerne, komt een ontsluiting direct richting het ProPersona terrein, met een vertakking naar de huidige parkeerplaats van ProPersona. Voordeel hier is, dat er ook weinig tot geen boom-kap hoeft plaats te vinden en de weg van de Parallelweg naar het stichting-terrein is relatief kort.

Voorstel 2 lijkt een minder goede keuze: die beoogde route van de Parallelweg naar het stichting-terrein is lang, loopt dwars door het openlucht theater de Klaproos en vereist veel boom-kap van eiken bomen (uitgebreide vergunning). Breekt tevens het groene omzoomde kader van het perceel en karakter van de Parallelweg.

Voorstel 3 is een beter alternatief voor voorstel 2: een relatief kortere route van de Parallelweg naar het stichting-terrein, én het vereist minder boom-kap. Het betreft hier overigens een bos van productie dennenbomen (lichte vergunning). Ook hier zou een vertakking gemaakt kunnen worden naar een tweede (en nieuwe) parkeerplaats van ProPersona.

Wat tevens is besproken in de werkgroep Spoorweg Onderdoorgang Wolfheze (onswolfheze@renkum.nl), is de vertrouwde wandelroute van bewoners / patiënten over het terrein naar de stationswinkel en naar het station. Zij nemen vanzelfsprekend de kortste route, en zij zullen in uw beoogde 1^e aanzet Dorpsvisie niet kiezen voor route 1 en/of 3. Daarbij is het oversteken van de Parallelweg vanuit de bosrand tevens risicovol voor de bewoners/patiënten. Er zal derhalve vanaf het ProPersona terrein een wandelpad moeten blijven richting de stattonswinkel en naar het station. Daarmee kan ook de huidige Parallelweg met fietspad aan spoorzijde ook gewoon blijven bestaan wat het algehele budget ten goede komt.

Lijkt me daarom goed om – naast de ontsluitingen van en naar het ProPersona terrein voor personeel en bezoekers –in het veld te gaan kijken wat de beste toegang en wandelroutes zijn voor bewoners / patiënten naar het nieuwe ProPersona gebouw (+ parkeerplaatsen) en routes over het terrein naar de stationswinkel en naar het station.

Groet,

Harald Zeeman & Alexandra Meeuwisse
Parallelweg 92
6874 BH WOLFHEZE

Groen en Natuur

Groen en Natuur - Advies

Inleiding

Als inwoners van Wolfheze herkennen wij ons in de onderstaande beschrijving van het dorp. Het was mooi en we willen graag dat het mooi blijft. In lijn met Oltmans stellen we:

'Wie aan de toekomst bouwt begint met natuurbehoud!'.

Uit: Het landgoed Wolfhezen (1922) Van: Albert Oltmans

"Gij, die van het stille, heerlijke, verhevene natuurschoon wilt genieten. U zou ik willen toeroepen: "Ga naar Wolfhezen, vertoef er dikwijls en lang!" Nimmer zult gij verzadigd worden van al het moois, dat de natuur U hier geeft te aanschouwen. Hetzij gij er komt in het voorjaar, in den zomer, in den herfst of in den winter, steeds zal voor uw oog nieuwe bekoering zich opdoen. Altijd weer zult gij opnieuw genieten, wanneer gij hier ronddoelt, of u, na eene vermoeiende wandeling, op een der ontelbaar vele heerlijke plekjes nederzet om te dromen te midden van de eeuwenoude natuurmonumenten. Waar ge wandelt, waar ge staat of waar ge zit, overal op elk plekje vindt ge iets wat ook uw zinnen boeit. Wolfhezen! Wien brengt gij niet in verrukking! Een ieder, hij zij zoo hij zij, moet zich te midden van Uw heerlijke natuur een ander mensch gaan gevoelen."

Onze toekomstvisie: Nieuwbouw in Wolfheze

Het dorp Wolfheze werd begin 1900 gebouwd midden in de Veluwe natuur. Ook de nieuwbouw op het voormalig Pro Persona terrein kenmerkt zich als een woonwijk midden in het groen. Een variatie van natuurtypen van de omliggende Veluwe bos/heide natuur blijven aanwezig. De groene lanen bieden een parkachtige sfeer met oude en bijzondere bomen. Wat ons betreft is de te bouwen wijk natuur inclusief. Een groene, aantrekkelijke, levendige wijk die door de typische landschapselementen met de Veluwe natuur verbonden blijft. Het oude dorp, de nieuwe woonwijk en het GGZ terrein, blijven door natuur en beplanting een eenheid. De ringlaan met de Amerikaanse eiken en beuken blijft een herkenbaar groen lint dat het gebied markeert.

De nieuwe wijk bestaat uit een diversiteit aan woonwijken waarbij de dorps sfeer behouden blijft. Het accent ligt op gezamenlijk groen in plaats van grote privé kavels. Wij gaan voor "behouden van en opbouwen van meer natuur": het versterken van de biodiversiteit en de ecologische verbindingen. Kortom, het voor mens en dier gezonder en mooier maken van het dorp inclusief het GGZ terrein!

De woninglocaties liggen versnipperd in het gebied. Met zoveel mogelijk behoud van de bestaande structuren/natuur. Er is voor kinderen veel ruimte om te spelen en te ontdekken in het groen, er zijn natuurspeelplaatsen met klimbomen b.v. van de gekapte exemplaren. Voor de vele hondenliefhebbers in het dorp is in elke wijk een hondenlosloopgebied buiten het bos gerealiseerd. (zie een voorbeeld uit Ede; <https://www.nieuwbouw-world-food-center.nl/de-veluwe-proeftuin>)

Deze bijdrage aan de dorpsvisie gaat voor een groot deel over het woningbouwdeel, maar de uitgangspunten en adviezen hebben betrekking op het hele (huidige) Pro Persona terrein.

Kernkwaliteiten van Wolfheze zijn versterkt en toekomstbestendig

Ruimte - rust - soortenrijkdom - gevarieerd aantal bomen - balans tussen wonen/leven en een natuurlijke omgeving - ruigtes en rommelhoekjes - inheemse planten - kruiden en grassen - afwisseling parkachtig landschap met bosperceeltjes/bospaden.

Wie aan de toekomst bouwt begint met natuurbehoud!

Wensen en Aanbevelingen

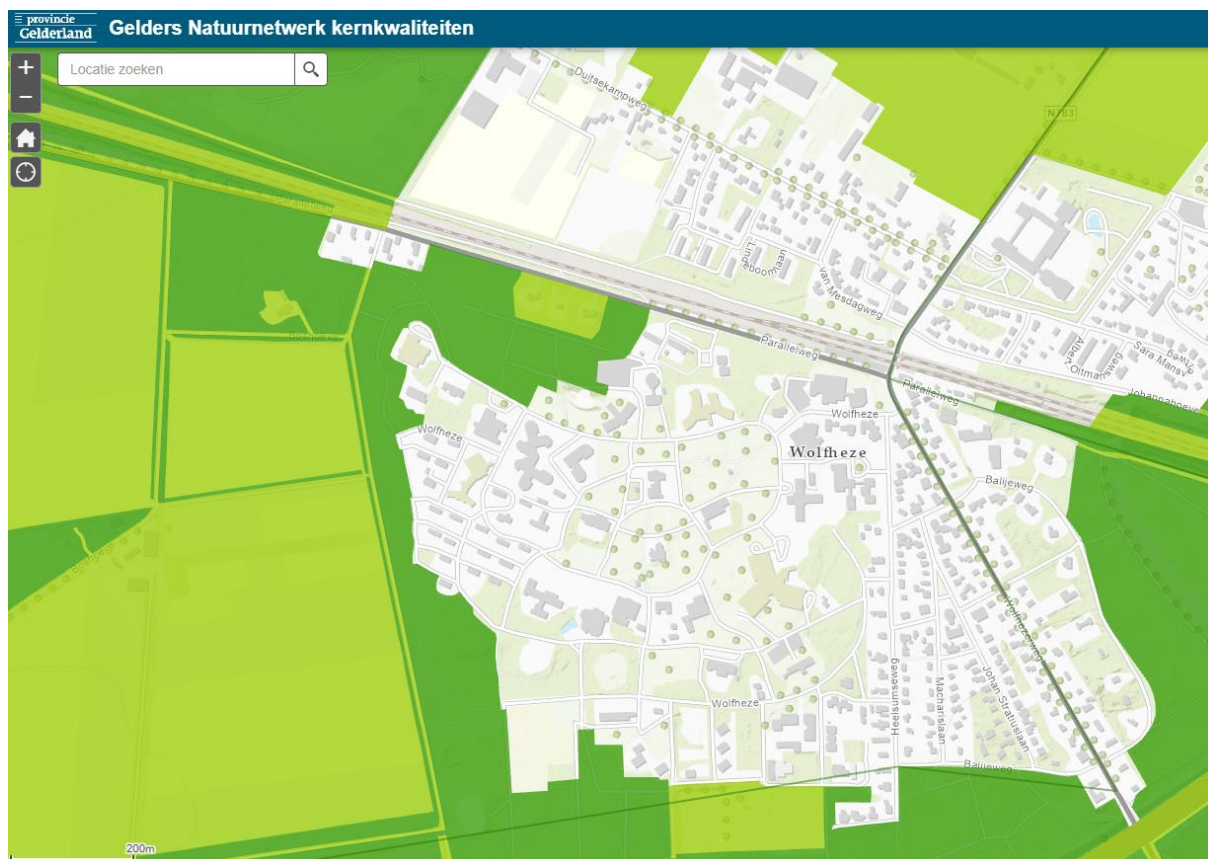
1. Voortzetten van de participatiewerkgroepen na afronding van de dorpsvisie

Omdat bovengenoemde omvorming van het terrein vele jaren in beslag gaat nemen, pleiten we voor een vervolg van de dorpsparticipatie door o.a. een natuurwerkgroep. Deze natuurwerkgroep volgt graag het verdere proces, wil mee denken en werken aan realiseren van de ambities op het gebied van de natuur.

Er zijn daarnaast diverse andere samenwerkingsverbanden denkbaar om, onder regie van een landschapsarchitect, te werken aan het omvormen van het terrein. Dit kan de relatie en de samenwerking van het dorp, de gemeente en Pro Persona ten goede komen. Te denken valt aan het inzetten van vrijwilligers van b.v. Meerbomen.nu, Stichting Landschapsbeheer Gelderland, de Vlinderstichting en 'Renkum Zoemt', een lokale groep burgerinitiatieven t.b.v. de wilde bijen.

2. Ecologische toetsing

Het terrein van Pro Persona grenst aan de zuid/oostzijde direct aan Natura2000 gebied Veluwe.

ligging Wolfheze in Gelders Natuurnetwerk (donkergroen) en Groene Ontwikkelingszone (lichtgroen)

Op een afstand van ongeveer 3 km ligt het Natura 2000 gebied 'Rijntakken'. Daarnaast ligt het terrein van Pro Persona gedeeltelijk in het Gelders Natuurnetwerk. In de directe omgeving van het GGZ terrein ligt ook nog natuur behorend bij het Gelders Natuurnetwerk. Een groot deel van het omliggende natuurnetwerk is in beheer bij Natuurmonumenten De Doorwertsche Heide ten zuidwesten van Wolfheze waar verschillende verstoringsgevoelige soorten leven is een gebied dat gebaat is bij rust. Daarom pleiten we voor een goed ecologisch onderzoek naar de aanwezige soorten

op het terrein en de gevolgen van de woningbouw voor het Natura 2000 gebied Veluwe. Daarnaast is een stikstofdepositie onderzoek noodzakelijk.

Schade aan de omliggende natuur moet voorkomen worden en de door de woningbouw veroorzaakte impact moet gecompenseerd worden door o.a. voorzieningen voor diersoorten en aanplant van inheemse bomen en struiken enz.. Hierbij is de Wet natuurbescherming het uitgangspunt, maar daar waar mogelijk pleiten we voor aanvullende maatregelen.

De in de gebiedsatlas genoemde inventarisatie is beknopt, deze is gebaseerd op de NDFF. Waarnemingen van inwoners uit het dorp laten een veel grotere soortenrijkdom zien. Inwoners hebben b.v. de das, egel, adder, gladde slang, ringslang, steenmarter, leeuwerik, roodborst tapuit, raaf, buizerd, bosuil, reeën, eekhoorns, slechtvalk, gierzwaluw, levendbarende hagedis, aardbeinvlinder, koninginnenpage, diverse (wilde) bijen, hommels en andere insecten waargenomen. De NDFF inventarisatie blijkt daarom te beperkt en maakt daarmee deskundig ecologisch onderzoek noodzakelijk.

3. Bomen en andere vegetaties

Het Pro Persona terrein kent een grote diversiteit aan bomen, struiken en overige vegetatie. Het terrein is waardevol door haar parkachtige, groene en gevarieerde opzet. Deze structuur zou zoveel mogelijk behouden moeten blijven met vanaf de randen sfeerinvloeden vanuit het bos zoals het verlengen van bospaden naar het dorp. Het bos 'wandelt' het dorp in. De diverse beeldbepalende bomen geven het terrein karakter (zie ook onze fotogalerij en wensenlijst in de bijlage). Bij het plannen van bouwlocaties dient zoveel mogelijk uitgegaan te worden van bestaande bebouwing, al zullen waarschijnlijk meer locaties noodzakelijk zijn.

Als afwegingskader volgen hieronder enkele wensen en overwegingen:

- Inventariseer en bescherm oude en waardevolle bomen

Het kappen daarvan dient zoveel mogelijk voorkomen te worden omdat het verlies aan biodiversiteit enorm is en dit met nieuwe aanplant bij lange na niet gecompenseerd kan worden. Een goede inventarisatie van de waardevolle en inheemse bomen met goede levensverwachting is noodzakelijk evenals het behoud van die bomen.

- Behoud bomenlanen van zowel oude als jonge bomen

Langs de verschillende lanen op het terrein staan oude, waardevolle bomen. Voorbeelden hiervan zijn de ringlaan met Amerikaanse eiken en beuken en de laan met lindebomen in de omgeving van gebouw de Lindenhof.

Het noodzakelijk kappen van oude/zieke bomen zien wij graag volgens vastgesteld plan gecompenseerd. Een vooraf omschreven plan voor compensatie en herplant i.v.m. onvermijdbare bomenkap zien wij graag opgenomen in de dorpsvisie.

- Behoud solitaire bomen

Op het terrein staan op verschillende plekken bijzondere en oude solitaire bomen. In Riny's ronde (zie https://www.dorpsbelangwolfheze.nl/toerisme/routes/rinys_ronde.pdf) wordt een aantal genoemd, evenals op de kaart 'de oude wandeling' (bijlage 3).

- Behoud en vermeerder bosschages en bosjes

Op het terrein liggen op verschillende plekken kleine bosjes. Behoud in ieder geval een aantal daarvan met hun diversiteit aan bomen en struiken. Dit biedt een leefomgeving voor insecten en kleine dieren. Deze bosjes vormen tevens een decor in het parkachtige landschap of kunnen dienen

als speelbosjes voor kinderen. Mogelijk kunnen ook op andere plekken dergelijke bosjes aangeplant worden.

Boschages die we graag behouden:

- De bosranden achter de woningen van de Heelsumseweg aan weerszijden van de 2^e ingang.
- Op het terrein verspreid liggende groepjes bomen, zoals eiken/platanen en groenblijvende soorten zoals conifeer/grove den en rododendrons.

- **Behoud de groene zone van natuur langs straten grenzend aan het Pro Persona terrein**

- **Behoud de 'poortwachtersbomen'.**

Voor de entree van verschillende gebouwen staan 'poortwachtersbomen' b.v. de twee coniferen voor het museum. Maar ook de 3 eiken die achter de bewegwijzering staan nabij de hoofdingang, en de grote eiken die bij de ingang staan tegenover Heelsumseweg 20 .

- **Behoud de bloeiende bomen.**

We wijzen hier b.v. op het Prunuslaantje voor Boszicht en ook de grote Prunus in de tuin van Air B&B 'Thuisweze' en bij Pleinen 7, 8.

- **Vervlechting van bos en terrein Pro Persona**

Op verschillende plekken zie je dat bomen uit het bos het terrein 'opgewandeld' zijn. Dit vormt een mooie vervlechting van terrein en bos. Je ziet dit onder meer bij de fietsenmakerij. Het geeft de geleidelijke overgang van bos naar park die we graag behouden.

- **Behoud de wilde bloemenweiden**

Het actuele initiatief om de percelen met inheemse bloemenweiden uit te breiden juichen wij toe. Deze inheemse wilde bloemen en kruiden zijn erg belangrijk voor de vele bedreigde insecten, vlinders, wilde bijen en hommels. Handhaven en uitbreiden van dit initiatief in de woonwijk en de rest van het dorp is van belang om de soorten van voedsel te blijven voorzien en hen een stabiele habitat te bieden.

De toevoeging van de wijk gaat extra recreatieve druk met zich meebrengen. Een inventarisatie van de omgeving naar gebieden die juist stil moeten blijven vanwege de daar voorkomende soorten en gebieden waar deze uitloop beter geaccommodeerd kan worden (door bijvoorbeeld juist een recreatieve toevoeging) zou in beeld gebracht moeten worden. Zo kunnen door bepaalde gebieden toegankelijker te maken andere ontzien worden. Het ontwerp voor het Pro Persona terrein kan daarin een belangrijke rol spelen en zou hier dan rekening mee kunnen houden.

Ten slotte

De klankbordgroep Natuur & Groen kwam een aantal keren kort samen en gebruikte de groepsapp om ideeën uit te wisselen. We delen een passie voor de natuur en streven naar een balans tussen natuur en woningbouw. De kansenlijst en de fotogalerij (bijlage 1 en 2) zijn belangrijke onderdelen van onze aanbevelingen. De ondersteuning van het participatiemanagement (Alied en Dion) was zeer prettig en toegankelijk, gaandeweg nam het enthousiasme toe. Er zijn mogelijkheden om de natuur in en om het dorp met komst van een nieuwe wijk te versterken en te verfraaien, mits het aantal en het type woningen passend zijn. In een wereld die lijdt onder alle zorgen rondom de diverse bedreigingen voor de natuur is dit een belangrijke kans en een hoopvolle ontwikkeling.

Noortje - Carla - Martin - Caroliena - Hans - Ted - Gerrie - Gerard

Bijlagen:

Wie aan de toekomst bouwt begint met natuurbehoud!

- Bijlage 1: Kanselijst
- Bijlage 2: Fotogalerij
- Bijlage 3: Bomenkaart 'de oude wandeling'

Groen en Natuur - Kansen

Bijlage 2. Kansen

Kans 1.

De A50, het dorp en de spoorlijn doorsnijden de natuur sinds de aanleg. Dit heeft de rijkdom van het gebied enorm aangetast. Een groene en duurzame wijk geeft mede een bijdrage aan het herstel. Een geleidelijke overgang tussen het bos aan de zuid- en zuidoostzijde en het dorp, met op de schapenweide een extra rand van robuuste natuur en of bos/heide of een voedselbos. Realiseer een groenbuffer met laagbouw bij de bosrand aan de zuidzijde. De woonwijken worden verbonden door een netwerk van bospaden waardoor de oorspronkelijke vegetatie van dit Zuid Veluwe gebied de wijk 'inloopt' en naar het noorden de verbinding 'draagt'.

Meer oorspronkelijke vegetatie conform het nabij gelegen Natura2000 gebied versterkt de ecologische verbinding tussen het Heelsums beekdal en de Reijerskamp.

Kans 2.

Schep bij het ontwerpen en realiseren van de nieuwbouw niet alleen condities voor nieuwbouw maar ook voor de natuur. Bescherm bestaande voedsel- en schuilgelegenheden en creëer nieuwe. Integreer voorzieningen t.b.v. de lokale diersoorten in de woningbouw en infrastructuur. Maak ruimte in de daken en gevels van woningen voor nestgelegenheden voor vleermuizen, mussen, gierzwaluw e.d. Gebruik aangepaste straatverlichting voor o.a. vleermuizen.

Bij het ontwerpen van een nieuwe wijk met nieuwe gebouwen krijgen dieren als toekomstige bewoners meer een eigen plek.

Kans 3.

Wij bepleiten dat de wijk als geheel op duurzame wijze wordt gebouwd en beheerd. Uitgangspunt daarbij is op perceelniveau aandacht voor het voorkomen van verdroging en voor zoveel mogelijk natuurlijke tuin en tuinafscheidingen. In de bestemmingsplanvoorschriften zou aandacht moeten zijn om te voorkomen dat er betegelde tuinen gaan ontstaan. Het bio divers aanleggen van gemeenschappelijke tuinen kan een impuls geven aan het groene gedachtegoed.

Natuur inclusief bouwen / klimaat adaptief bouwen als voorbeeld voor geheel Wolfheze.

Kans 4.

Om verdere droogte en daling van grondwater te voorkomen is het van belang om bij de woningbouw een aantal voorzieningen verplicht te stellen, o.a. water van de daken en bestrating via wadi's in de grond laten infiltreren, ondergronds opvangen voor hergebruik als speelwater voor toiletten.

Beperken van bestrating, door o.a. geclusterde parkeerplaatsen op leem/grit. Bij de inrichting van het terrein is een gescheiden rioolstelsel noodzakelijk. (zie ook 'Manifest natuurlijk bouwen')

Het vasthouden en hergebruik van regenwater is winst voor de natuur en voor de bewoners.

Kans 5.

Vanuit het station is er in de nieuw aan te leggen dorpskern een eenheid zichtbaar in de aanplant. Ook voor de overige wijken van het dorp, bestaat de wens om meer groen dat overeenkomt met de aanplant in de nieuwe wijk.

Daarnaast bestaat de wens voor het plaatsen van nestkasten, aanleg insectensnelwegen middels aanplant van meer inheemse soorten, aanleg van een boomgaard in het noorden van de wijk en paddenpoelen op daarvoor geschikte locaties.

Wolfheze krijgt met bio divers beheer in de nieuwe wijk een groene impuls voor het hele dorp.

Kans 6.

Het realiseren van een gezamenlijke dorpsboerderij waarin het dorp, de GGZ en andere stakeholders een multifunctionele leer/werkplaats beheren waarbij pluktuin, voedselbos, moestuin, boomgaard en stookhoutvoorziening te combineren zijn.

Tijdens de dorpsessie Natuur werden onderwerpen genoemd die passen binnen het kader van een dorpsboerderij, de plek waar sociale- en natuurwerkgroepen elkaar vinden en participatie bij groene initiatieven voor verbinding zorgen. Natuurwerkgroepjes ten behoeve van o.a. flora en fauna/energie en duurzaamheid/alternatieve gewassenteelt.

Initiatieven die verbinding van alle Wolfhezenaren tot doel heeft verdienen een haalbaarheidsonderzoek naar een voorziening waar de natuur centraal staat.

Kans 7

De omliggende landbouwgebieden omvormen naar natuur (inclusieve landbouw).

Door ecologische verbindingen tussen de diverse natuurgebieden zijn er meer kansen de schade a.g.v. versnippering te herstellen.

Klankbordgroep groen en natuur

Fotobijlage bomen en ligging

Figuur 1 Prunus

Figuur 2 Amerikaanse eik

Figuur 3 Ceder bij Kerk

Figuur 4 Acacia's

Figuur 5 Linde

Figuur 6 Vleugelnoot

Figuur 7

Figuur 8

Figuur 9 Accacia

Figuur 10 Zomereik

Figuur 13 Grove den en braam

Figuur 11 Inlandse eik

Figuur 14 Amerikaanse eik

Figuur 12 rode beuk

Figuur 15 Essenlaantje links, Pauwlonia rechts

Figuur 16 Amerikaanse eik

Figuur 24 Platanen

Figuur 17 Hopbeuk

Haagbeuk

Japanse notenboom

Paardenkastanje

Rode beuk

Japanse wilde appel

Bomentabel en geografische ligging

Figuurnr	Soort	Type
1	Prunus	NULL
2	Eik	Amerikaanse
2	Kers	Japane
3	Ceder	NULL
3	Eik	Zomer
4	Acacia	NULL
4	Kastanje	Tamme
5	Linde	NULL
6	Vleugelnoot	NULL
7	Acacia	Gewone
11	Naaldbomen	?
11	Eik	Inlandse
12	Rodendendron	NULL
12	Eik	NULL
13	Beuk	Rode
14	Den	Grove
15	Eik	Amerikaanse
15	Eik	Amerikaanse
20	Eik	Amerikaanse
22	Hopbeuk	NULL
23	Acacia	NULL
24	Platanen	NULL
27	Eik	Amerikaanse

